

*Департамент агропромислового розвитку Чернігівської обласної державної адміністрації
Чернігівський обласний державний центр експертизи сортів рослин
Українського інституту експертизи сортів рослин*

Рекомендації з добору сортів ярих видів під урожай 2018 року

Чернігів 2018

Придатність сорту для поширення в Україні

Сорт вважається придатним для поширення в Україні, якщо він відмінний, однорідний та стабільний, може бути використаний для задоволення потреб суспільства і не заборонений для поширення з підстав загрози життю і здоров'ю людей, нанесення шкоди тваринному і рослинному світу, збереження довкілля.

(Закон України "Про охорону прав на сорти рослин", ст.14 – 08.12.2015 р.)

Підстави для прийняття рішення про державну реєстрацію сорту

1.Рівень урожайності сорту більше ніж усереднена урожайність сортів, що пройшли державну реєстрацію за п'ять попередніх років на величину верхнього значення довірчого інтервалу, що обчислюється за відповідними методиками.

2.Менша ніж усереднена урожайність сортів, що пройшли державну реєстрацію за попередні п'ять років, але сорт має високі показники якості та інші господарсько-цінні властивості.

3. Знаходиться на рівні усередненої урожайності сортів, що пройшли державну реєстрацію за попередні п'ять років, але сорт має підвищену стійкість до хвороб, шкідників, вилягання, посухи, а також зимостійкість.

***Положення про Державний реєстр сортів рослин, придатних для поширення в Україні
(Постанова Кабінету Міністрів України від 15 травня 2003 року)***

Роль підбору сортів у виробництві

Використання кращих сортів та високоякісного насіння – один з найбільш доступних та ефективних засобів економічного зростання суб'єктів господарювання у агропромисловому секторі. При використанні таких сортів підвищується урожайність, поліпшується якість продуктів сільськогосподарського виробництва. Середні прибавки урожаю у нових сортів, як правило, складають не менше 2 ц/га, а іноді 8-10 ц/га. Вони являються носіями нових адаптивних можливостей сорту до регіональних умов вирощування, поліпшення якості та напрямів використання кінцевої продукції.

Кількість сортів, занесених до Реєстру сортів рослин, придатних для поширення в Україні, досить велика, тому до їх добору слід підходити зважено. Необхідно звернути особливу увагу на сорти, створені в селекційно-дослідних установах області, зокрема , вівса посівного, пшениці м'якої ярої, тритикале ярого, люпину білого, люпину жовтого, люпину вузьколистого, конюшини лучної, люцерни посівної.

Для кращого використання ґрунтового-кліматичного потенціалу в кожному господарстві, яке висіває більше 100 га ранніх ярих зернових культур потрібно вирощувати 2-3 сорти різних екологічних і біологічних груп, що дає можливість стабілізувати виробництво зерна і знизити навантаження на збиральну техніку у період жнив.

Пропозиції щодо впровадження нових сортів у виробництво на Чернігівщині ґрунтуються на результатах узагальнених даних державного сорто випробування сортів рослин у ґрунтового-кліматичних умовах Чернігівської області, в інших ґрунтового-кліматичних зонах країни, лабораторних досліджень, виконаних в Українському інституті експертизи сортів рослин, а також у дослідках наукових установ Центру наукового забезпечення агропромислового виробництва Чернігівської області.

ЯРІ ЗЕРНОВІ ТА КРУП'ЯНІ КУЛЬТУРИ. Для виробництва **пшениці м'якої ярої** пропонуються відомі сорти вітчизняної селекції - Рання 93, Краса Полісся, Елегія миронівська, Етюд, Струна Миронівська. Сорти у випробуванні формували середню урожайність на рівні 43-45 ц/га, максимальну – на рівні 51-53 ц/га, приріст урожаю у деяких сортів досягав 5,9 ц/га (Струна Миронівська). Кращими серед сортів іноземного походження виявилися Кокса (Польща), Гвадалуп (Франція), Тюбалт, Гренні, Етос, Леннокс, КУІНТУС, КВС Аквілон, Дігана (Німеччина). Середня врожайність сортів була в межах 39-49 ц/га, максимальна – 51-56 ц/га. За якістю сорти відносяться до цінних та сильних, за групою стиглості – до середньоранніх та середньостиглих.

В 2016 році в Реєстр внесений сорт Провінціалка, який був створений селекціонерами Носівської селекційно-дослідної станції. Сорт формував середню урожайність в межах 32.0 ц/га (Полісся) – 34.8 ц/га (Лісостеп). Вміст білка становив 13.6 %, клейковини – 28.9 %, сила борошна – 268 о.а., об'ємний вихід хліба -1020-1160 мл.

Серед сортів **ячменю звичайного ярого** вітчизняної селекції варто звернути увагу на сорти Селекційно-генетичного інституту – Водограй (середня урожайність 43,4, прибавка урожаю 5,0, максимальна урожайність 52,7 ц/га), Командор (55,6, 1,4 та 61,4 ц/га), Аватар (45,1, 11,7 та 54,0 ц/га), Інституту рослинництва - Етикет (46,9, 4,5 та 55,7 ц/га), Виклик (49,6 ц/га, 1,9 ц/га, 50,5 ц/га), Миронівського інституту пшениці – Юкатан (51,7, 3,5 та 54,3 ц/га), Сонцедар (49,1, 1,1 та 51,0 ц/га), Хадар (52,6, 0,2 та 63,8 ц/га), Вінницької селекційно-дослідної станції - Лофант (44,3, 1,9 та 52,4 ц/га), Донецького інституту агропромислового виробництва – Степовик (36,5, 5,4 та 44,0 ц/га).

Ряд високоурожайних сортів були створені в науковій установі Носівська селекційно-дослідна станція - Варіант, Гося, Імідж (середня врожайність за роки випробування становила 30,5-56,1 ц/га, максимальна – 66,3 ц/га), перший голозерний сорт Козацький. (середня урожайність сорту за роки випробування становила 51,9 ц/га, максимальна – 57,5 ц/га). Нові сорти селекції Носівської селекційно-

дослідної станції, які внесені до Реєстру на початку 2018 року - це Дар Носівщини та Новатор Носівський.

Високу продуктивність у випробуванні продемонстрували сорти зарубіжної селекції - Гладіс (Нідерланди), Мальз, Бойос (Чехія), Стратус (Польща), Себастьян (Данія), Кристалія, Жана, Крещендо (Франція), Белана, Марте, Ксанаду, ТАТУМ, (Німеччина), Скрабл, Шалу, Мікл (Великобританія). Вони формували середню врожайність в межах 36,3 ц/га (Жанна) - 57.2 ц/га (Стратус), максимальну – 54-68 ц/га, прибавка сягала 3-6 ц/га.

Серед сортів, внесених до Реєстру в 2015-2017 рр., за продуктивністю виділяються такі сорти: Сталий (Донецька ДСДС, відзначається підвищеною посухостійкістю), Монтоя (ПП"Сорт"), МІП Мирний, Талісман миронівський, Віраж (МІП, за сприятливих умов сорти здатні формувати підвищений урожай -57-59 ц/га). Найбільшу прибавку серед іноземних сортів забезпечили сорти БРЕННУС, Гезіне (3.5-4.3 ц/га за середньої урожайності 43.8-55.5 ц/га), Аіша, РЖ ПЛАНЕТ, КВС Атріка (5.8-6.7 ц/га за середньої урожайності 55.3-54.9 цга)

Значні біологічні властивості протидії посушливим явищам продемонстрували сорти Степовик, Лофант, Етикет, Статок, Квенч, Клер, Модерн, КВС Алісіана.

Більшість запропонованих сортів придатні для пивоварного виробництва, а також для виробництва цінного зерна.

Добір сортів **вівса посівного** доцільно проводити серед сортів, які створені селекціонерами Носівської селекційно-дослідної станції. Це високопродуктивні сорти Парламентський, Закат (національний стандарт), Візит та перший голозерний сорт вітчизняної селекції Скарб України (національний стандарт). Продуктивність перших знаходиться на рівні 70 ц/га. Середня врожайність за роки випробування склала 62,0 ц/га (Закат) – 68,3 ц/га (Парламентський). Голозерний формував урожайність на рівні 40,0-50,1 ц/га. Стабільними за врожайністю є також сорти Нептун, Зірковий,

Деснянський, Райдужний, Чернігівський 28, Чернігівський 27. В 2016 році в Реєстр був внесений сорт Світанок (середня урожайність 45.5 ц/га, прибавка урожаю 3.4 ц/га, максимальний урожай – 51.7 ц/га).

В Реєстр для поширення на 2018 рік внесені нові сорти цієї установи Легінь Носівський та Зубр.

Серед сортів **тритикале ярого**, кращі Вікторія, Вуйко (Носівська селекційно-дослідна станція), Дархліба харківський, Боривітер харківський, Воля харківська (Інститут рослинництва). Середня врожайність сортів у випробуванні сягала 34,0-37.2 ц/га, максимальна 46,9-47,3 ц/га.

Урожайність кращих нових сортів у **гречки їстівної**, які рекомендуються для виробництва, в сортовипробуванні сягала 23,8-34,0 ц/га (Антарія, Українка, Слобожанка. Ювілейна 100). Серед нових сортів – сорти ННЦ «Інститут землеробства НААН» Надійна (урожайність 34,8-40,1 ц/га), Ольга (33,0-37,0 ц/га), Рута (28,5 ц/га), Мальва (29,2-34.4 ц/га).

Внесені до Реєстру сорти **проса посівного** здатні формувати врожайність понад 50 ц/га. Кращі з рекомендованих – Аскольдо, Поляно, Олітан. Стабільні за врожайністю Київське 87 та Миронівське 51 (середня врожайність у сортовипробуванні складала 51,1 ц/га, максимальна – 57,5 ц/га. Для післяукісних та післяжнивних посівів створено ранньостиглий сорт Золушка (відповідні показники 35,1 та 41,3 ц/га). Серед нових сортів, внесених до Реєстру – Заповітне (урожайність 31.2-55.0 ц/га), Скадо (40,4-51,9 ц/га) та Полто (39,6-52,9 ц/га)

ЗЕРНОБОБОВІ, КУКУРУДЗА, ОЛІЙНІ ТА КОРМОВІ КУЛЬТУРИ. Серед сучасних сортів **гороху посівного** (із видозміненою листовою пластинкою) слід звернути увагу на такі сорти вітчизняної селекції інституту рослинництва ім. В.Я.Юо"єва як, Ефектний (урожайність 39,3-48,9 ц/га), Оплот (30,8-34,2 ц/га), Отаман (30,8-34,8 ц/га), Гейзер (31,7 ц/га), серед зарубіжних - Баритон (урожайність 30,5-42,1 ц/га), Астронавт (29,8 – 31,9ц/га) - Німеччина, Профіт (30,8-38,0 ц/га, Нідерланди), Терно (31,6-34,5 ц/га), Гамбіт (26.8-30.4 ц/га) - Чехія.

Із значної кількості сортів кукурудзи, які були внесені до Реєстру в 2017 році, слід звернути увагу на найбільш продуктивні, рекомендовані для зон Лісостепу і Полісся: ранньостиглі вітчизняної селекції ДН Патріот, ДН Позитив, РАМ 1023, іноземні АЖІРАККС, МАКЕДО, ЛГ 30179. Середня урожайність сортів в зоні Лісостепу досягала 80 ц/га, в зоні Полісся – 70 ц/га; середньоранні (понад 50 сортів) - ЗП 299, АГРОПОЛІС, ДКС 3969, ДКС 3566, АС 35004, КАЛУПАС, Талентро, П 7925 та інші. Прибавка урожаю (за середньої урожайності вище 80 ц/га в Лісостепу та 75 ц/га на Поліссі) в названих сортів коливалася в межах 20-10 ц/га.

Із кращих сортів олійних видів, які були внесені до Реєстру в 2017 році, серед сої культурної слід виділити сорти скоростиглі Голубка (ІЗ), Різдвяна (ІР) та середньоранні ЕС ТЕНОР, РЖ СПЕДА (Франція). Середня урожайність сортів 22-24 ц/га, придатні для вирощування в Лісостеповій та Поліській зонах.

В ріпаку ярого на особливу увагу заслуговують сорти ДК 7160 КЛ, ДК 7150 КЛ, Сандер, Аксана, які забезпечували в зоні Лісостепу прибавку урожаю в межах 3,3-3,8 ц/га (середня урожайність 22,4-22,9 ц/га). Сорти Білдер, ДК 7175 КЛ, КЛІК КЛ за урожайності 21,6-21,9 ц/га мали прибавку 2,6-2,8 ц/га. Вміст олії в сортах коливався в межах 45-46 %, білка – біля 24 %.

В 2017 році в Реєстр було внесено понад 100 сортів соняшнику, які рекомендовані для зони Лісостепу і Степу. Кращі із них, це ЕС РЕГАТА (скоростиглий), МАС 87 А, МАС 831О, ЕС ЄВРОМІС СЛ, МАРГОША, КАСПАН, ФРІГАТ КЛ. Середня урожайність сортів становила біля 24-26 ц/га, прибавка урожаю – в межах 3,6-5,2 ц/га., вміст олії 48-52 %.

Серед сортів льону низького (кудряшу) використовують, зокрема, сорти Айсберг, Дебют, Еврика, Золотистий, Надійний, Орфей, Південна ніч, Симпатик, Лірика та інші.

Серед сортів **вики ярої** заслуговують на увагу Білоцерківська 96, Білоцерківська 10, Надія Поділля, Єлізавета, Озіряна, Наталка, **люпину жовтого** – Прогресивний, Ярило, **люпину білого** – Либідь, Щедрий 50, Рапсодія, **люпину вузьколистого** – Зірковий, Пелікан, Локомотив.

ЦУКРОВИЙ БУРЯК. Нові кращі сорти, внесені до Реєстру в 2017 році, забезпечували прибавку урожаю коренеплодів 78-93 ц /га, цукру – 20-24 ц/га. Переважна більшість сортів іноземного походження - Німеччина, Франція, Данія. Найбільш перспективні із них (урожайність 573-588 ц/га, збір цукру – 108-111 ц/га) - Христя КВС, БТС 395, БТС 310, КСАНТУС, БТС 670, БТС 420, БТС 330.

КАРТОПЛЯ. Серед *нових сортів картоплі* слід звернути увагу на такі:

-ранньостиглі: Ред Скарлет (середня урожайність у випробуванні на Поліссі 313 ц/га крохмаль 11-13 %, столовий), Дербі (313 ц/га, 13 %, столовий - Голандія); Амороза (279 ц/га, 13 %, столовий, ТОВ "Агріко Україна"); Лабадія (284 ц/га, 14 %, столовий, Німеччина); Щедрик (330 ц/га, 16 %, столовий, Інститут картоплярства УААН),

-середньоранні: Сильвана (281 ц/га, 12-14 %, столовий), Моцарт (269 ц/га, 14-16 %, столовий), Коломба (271 ц/га, 13 %, столовий) - Голандія;

Роксана (263 ц/га, 12-14 %, столово-технічний), Рамос (288 ц/га, 16 %, столовий) – Німеччина; Плюшка (193 ц/га, 20 %, для переробки, Сумський НАУ); Аладін (304 ц/га, 16 %, ТОВ "Агріко Україна"); Арія (284 ц/га, 14 %, столовий, Інститут картоплярства УААН).

-середньостиглі: Сильвана (281, 12-14 %, столовий), Сіфра (262 ц/га, 14-18 %, столовий), Арізона (275 ц/га, 13 %, столовий) – Голандія; Джеллі (269 ц/га, 15-18 %, столовий), Інара (305 ц/га, 15 %, столовий), Аллора (290 ц/га, 15 %, столовий) – Німеччина; Чарунка (268 ц/га, 17 %, столовий), Околиця (281 ц/га, 16 %, столовий та для переробки, Інститут картоплярства УААН).

Досить важливо в умовах нестачі вологи застосовувати стійкі до засухи сорти. Найбільш придатним для цього є сорт Тирас, який в умовах засухи забезпечує найвищі врожаї. Ця особливість забезпечила йому найбільше поширення на півдні України на площах без поливу.

Досить добре використовують зимово-весняні запаси вологи ранньостиглі вітчизняні сорти картоплі Серпанок, Скарбниця, Вимір, Ведруска, із зарубіжних – Невська, Беллароза, Рів'єра, Рокко.

Підвищений вміст крохмалю мають сорти Арія (23 %, 2014 р., ІК), Констанс (25-32 %, 2017 р., Нідерланди), Бельмонда (28-33 %, 2016 р., Німеччина).

Адміністративна будівля Чернігівського ОДЦЕСР, с. Халявин, 2017 рік

Сніговій в полі, Чернігівський ОДЦЕСР, 2016 рік

Дослідні посіви ПСП жита озимого, враження сортів сніговою пліснявою,
Чернігівський ОДЦЕСР, 2014 рік

Досліди озимих зернових ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2016 рік

Дослідні посіви ПСП пшениці м'якої озимої, Чернігівський ОДЦЕСР, жовтень 2017 рік

Прийшла весна. Досліди озимих зернових ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Оформлення дослідів ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Дослідні посіви ПСП пшениці м"якої озимої, Чернігівський ОДЦЕСР, серпень 2017 рік

Дослідні посіви пшениці м'якої озимої, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Дослідні посіви ПСП жита озимого, Чернігівський ОДЦЕСР, 2016 рік

Досліди ярих зернових ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Дослідні посіви ПСП люпину вузьколистого, Чернігівський ОДЦЕСР, 2012 рік

Дослідні посіви ПСП люпину білого, Чернігівський ОДЦЕСР, 2016 рік

Дослідні посіви ПСП конюшини лучної, Чернігівський ОДЦЕСР, 2015 рік

Дослідні посіви ПСП люцерни посівної, Чернігівський ОДЦЕСР, 2015 рік

Досліди картоплі ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Досліди горошка посівного ПСП, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Збирання урожаю зеленої маси горошку посівного, Чернігівський ОДЦЕСР, 2017 рік

Вирівнювальний посів гречки їстівної, 2017